Socialismus

Zdroj: Učíme se od sovětských lidí (1952, r. František Neset)

Délka klipu: 1:00 min.

Anotace:

Krátký úryvek z dobového propagandistického snímku symbolicky vyjadřuje étos nové doby a její hodnoty. Zajímavé je i vizuální ztvárnění symbolizující tyto hodnoty. Vidíme obří mechanismy, mamutí stavby a konstrukce, perspektivní záběry velkých průmyslových komplexů. Pokrok je vyjádřen především velikostí, překročením lidských měřítek. Fascinace technikou a důraz na pokrok mají starší kořeny už v osvícenství, ve 20. století pak historici hovoří o fordismu, jímž byla inspirována organizace výroby v SSSR. Takovéto pojetí pokroku koreluje s představou „civilizace druhé vlny“ nebo „druhé průmyslové revoluce“, tedy společnosti, jejíž ekonomika je založena na centralizovaných, byrokraticky řízených koncernech, v nichž každý vykonává přesně definované činnosti. Úspěchy této epochy se měřily v množství vyprodukovaných ingotů oceli, množství vytěženého uhlí či velikosti investičních celků. Politické a ekonomické poměry v lidově demokratických státech 50. let vycházely tomuto pojetí ekonomiky výrazně vstříc. Centrální plánování umožňovalo snadné soustředění pracovních sil, akumulaci investic, případně odstraňovalo překážky ve výstavbě (vyvlastňování, ignorování privátních zájmů apod.). Obraz budoucnosti založené na masivním budování vyjadřoval především uspokojení nad dynamikou ekonomického pohybu. Velké stavby manifestovaly a demonstrovaly samy o sobě správnost nastoupené ekonomické cesty. V obrazu není obsažena žádná otázka – k čemu ty stavby vlastně slouží? Není výstavba naddimenzovaná? Je dostatečně promyšlená? Navazují na ni další segmenty výroby? Je dostatečně racionální? Tyto otázky začaly být pokládány zhruba o desetiletí později, po dokončení staveb, když nadšení z výkonu opadlo a propagandistická rétorika byla konfrontována se skutečnými hospodářskými výsledky. Vizualizace nového šťastného věku, v němž je člověk pouze maličkým kolečkem mohutného „soustrojí socialismu“, generuje také otázky po pojetí člověka ve stalinské éře, otázky, zda bylo možné akceptovat nějakou míru individuality a autonomie vůči systému. Je nezbytné zdůraznit, že inscenovaný obraz budování socialismu se týká socialismu stalinského typu, tedy konkrétní historické formace lokalizované do počátku 50. let 20. století, nevyjadřuje tedy jiné formy socialismu. Zcela odlišný by byl obraz a realita socialismu během 60. let, takzvaného reálného socialismu během období označovaného jako normalizace či pojetí a formování sociálního státu v západní a severní Evropě po skončení druhé světové války.

Analyzujeme, interpretujeme:

1. Jakým způsobem se vyjadřuje úspěšné budování socialismu? Co vyjadřuje jeho úspěchy? Co tyto obrazy vypovídají o pojetí ekonomiky? Jaké obrazy vyjadřují úspěšnost ekonomiky dnes?
2. Jak do tohoto obrazu socialismu zapadá jednotlivý člověk? Pokuste se zamyslet nad tím, jaké vlastnosti má člověk socialismu podle tohoto obrazu mít.
3. Jaký socialismus je v tomto obraze představen? Lze závěry tohoto obrazu zobecnit na socialismus jako doktrínu?